

HEIMWEE NAAR GOD. Opkomst van een nieuw religieus paradigma; door *Hein Stufkens*. Lemniscaat, Rotterdam, 1987, 107 blz. (*Paradigma* -reeks).

"We gaan ... steeds meer lijken op de steenhouwers die, toen hun gevraagd werd wat ze aan het doen waren, slechts antwoordden: 'Ik ben stenen aan het afbikken', of: 'Ik ben de kost aan het verdienen', en steeds minder op die derde, wiens antwoord was: 'Ik ben een kathedraal aan het bouwen'. Met deze anekdote, door Stufkens verteld op blz. 14 van diens nieuwe boek *Heimwee naar God*, maakt hij op plastische wijze duidelijk, dat veel mensen zich vandaag de dag niet meer thuis voelen in de huidige kerken en religieuze groeperingen, en op zoek gaan naar een nieuwe spiritualiteit, een nieuw religieus bewustzijn. De dominante rationalistische en materialistische westerse cultuur - met één dimensionaliteit als voornaamste kenmerk - biedt hen onvoldoende ruimte en perspectief voor hun "eeuwig verlangen" zich opgenomen, geborgen te weten, thuis in zichzelf en in het grote geheel van de kosmos waarvan wij allen deel uitmaken. Een eeuwig heimwee, een innerlijke drang naar verbondenheid en heilheid. Geen heimwee dus dat gericht is op de terugkeer naar oude en vertrouwde zekerheden, maar op het aanbreken van een nieuwe fase in de geschiedenis van de mens, het ontstaan van een nieuw religieus paradigma. "Wanneer we ... niet gevoed worden door onze verbondenheid met 'het universele leven van de Geest' en geen deel hebben aan de verticale stroom van opwaartse trans eenden tie, zullen we verpieteren tot wellicht nijvere, maar grijze muizen" (blz. 14).

Stufkens wil in zijn boek een poging doen dit nieuwe paradigma, dat zich aarzelend aan het aftekenen is, te verkennen en uit te tekenen. Daarbij zal het, aldus Stufkens, eerder gaan om het formuleren van de juiste vragen dan van de antwoorden. En de weg die zijn boek gaat is geen lijnrechte, glad geplaveide, doch eerder een bergopwaarts kronkelend pad dat steeds weer nieuwe uitzichten biedt op het landschap. De lezer(es) dient dus geen hoogtevrees te hebben en zal moeten houden van wat avonturiersgeest en pioniersdrang.

De tocht begint ver van huis, bij een olifant in een jampotje (?!). En reeds in de tweede etappe komen we terecht in de beeldenstorm, waar gekonstateerd wordt dat vrijwel alle heersende godsbeelden verdwenen of minstens zwaar aan erosie onderhevig raakten. Achtereenvolgens passeren de vergane beelden van God als almachtige, als vader, als schepper, als rechter en als ene ware God. Langzamerhand wordt duidelijk, hoe het loslaten van deze beelden ruimte kan bieden voor een nieuwe spiritualiteit en crisis kan omslaan in kans. De eerste stappen in het nieuwe landschap zijn daarmee gezet: een landschap in de stilte waarvan, tussen alle beelden door, "het Licht in volle helderheid kan doorbreken, onnoemlijk, ongehoord" (blz. 33).

Een nieuw kosmisch -lees: holistisch - perspectief breekt door, waarin de mens zich vragen stelt over zijn plaats in de ruimte en tijd, leven en dood, goed en kwaad, zijn verbondenheid met de aardse natuur. En aangekomen op dit punt van het slingerend bergpad stamelt hij een ontroerend "gebed aan de grens" (blz. 46-47): een subliem voorbeeld van de kracht van tweede taal.

Geleidelijkaan worden de contouren van het nieuwe landschap scherper, het besef van de verloren transcendente dimensie uit de hedendaagse samenleving sterker en ontvouwt zich het "holistisch paradigma": een fase van spiritueel bewustzijn, waarin de mens zich verbonden weet met de medemens en de wereld in een proces van co-evolutie, - of, om met een andere term het beeld van de post-sekuliere samenleving aan

te duiden: de holarchie (de heerschappij van de heelheid, blz. 59).

Stufkens neemt zijn tochtgenoten steeds verder en dieper mee in dit holografisch landschap, waarin nu eens mee prozaïsche, dan weer meer poëtische stemmen klinken, met als doel hen weer te leren "kijken met de ogen en het hart van het kind" en mee te laten gaan "met de stroom van de wolken, de wind, de adem, bevrijd van die verlamme angste om te verliezen en die benauwende kramp om te behouden". Zo kunnen zij komen "in een proces van permanente transformatie ... niet overgeleverd aan oude verstarde beelden, maar integendeel in staat om steeds weer nieuwe paradigma's toe te laten" (blz. 70).

Op het voorlaatste gedeelte van het pad wordt dan even pas op de plaats gemaakt, en kijkt de auteur naar de bijdrage van de westerse christelijke spiritualiteit aan een nieuwe tijd. Augustinus, Benedictus en Franciscus passeren de revue als illustratie en relevantie van de westerse christelijke traditie. Zoals ook zij stonden op het breukvlak van tijdperken, worden wij uitgedaagd om een volgende stap te zetten en een nieuwe kultuurperiode in te leiden. Welke aandachtspunten dat vraagt, wordt door de auteur aan het einde van het pad nog eens beknopt en samenvattend uiteengezet.

Stufkens constateert (zie blz. 81), dat na de wetenschappelijke Aufklärung nu ook een religieuze Aufklärung nodig is. Na lezing van Stufkens' boek ben ik inderdaad gesterkt in mijn overtuiging, dat de ratio van de Verlichting momenteel dringend behoefte heeft aan een vuurtje.

Jan Simons